

SZEMLE

M. E. KATUKOV

NA OSZTRIE GLAVNOVO UDARA

(Voenizdat, Moszkva, 1976. 429 o.)

A Nagy Honvédő Háború kiemelkedő hadvezéreinek visszaemlékezései sorában jelentős helyet foglal el M. E. Katukov, a páncélos csapatok marsalljának könyve, melynek második, javított kiadása „A főcsapás élén” címmel jelent meg. A Katukov vezette harckocsizók, a 20. harckocsi-hadosztály, a 4. (később az 1. gárda-) harckocsi-dandár, az 1. harckocsi- és a 3. gépesített hadtest, majd 1943. januárjától az 1. harckocsi- (1944-től gárda-) hadsereg egységeinek dicső harci útját — Moszkva védelmétől kezdődően, Kurszk, Kijev és Varsó körzetén át Berlinig — mutatja be a könyv.

Katukov marsall kiemeli a kommunista párt vezető szerepét és szervező tevékenységét a háború valamennyi tárgyalt időszakában, a harcosok és tisztek tömeges hősiességét, a parancsnokok vezetési és a politikai munkások nevelési művészetét.

Gazdag tapasztalati tényanyag birtokában a szerző valóban rajzolja meg a háború első időszakában kialakult helyzetet, amikor a határmenti körzetek egységei súlyos és nagy véráldozatot követelő harcokat vívtak, miközben a német fasiszta területablók ismétlődő rohamainak visszaverésére törekedtek. Az erőfölényben lévő ellenséges csapatok nyomására a szovjet alakulatok kénytelenek voltak visszavonulni, de a visszavonulás bonyolult körülményei között is súlyos veszteségeket okoztak az ellenség soraiiban, állóképességükkel és helytállásukkal megteremtették az alapokat a szovjet hadsereg későbbi győzelmeihez.

Katukov ezredes 20. harckocsi-hadosztálya, az 5. hadsereg 9., 22. és 19. gépesített hadtestének más magasabbegységei-

vel együttesen, vitézül küzdött az 1. német páncélos csoport egységeivel, bár a hadosztály a háború kirobbanásakor mindössze 33 elavult BT—2, BT—5 típusú gyakorló-harckocsival és néhány tarrackkal rendelkezett. Az akkori hadosztályparancsnok, több mint harminc év távlatából is, meghatottan beszéli el mindazokat a bátor és hősies tetteket, azt a kimagasló harci aktivitást, amelyeknek nap mint nap tanúja volt a hadosztály számára oly súlyos napokban.

A 20. harckocsi- és a szomszédos 45. lövészadosztály példáján mutatja be Katukov a széles arcvonalon kibontakozó védelmi harc megvívási módjait, ugyanakkor a csapatok harc-, anyagi és technikai biztosításában mutatkozó hiányosságok negatív hatását is.

Részletes leírást ad a 4. harckocsi-dandár harctevékenységről, melynek parancsnokságát 1941. szeptemberében vette át. Ez a magasabbegység elévülhetetlen dicsőséget szerzett a moszkvai csatában, itt kapta meg az 1. gárda-harckocsi-dandár megtisztelő címet. A Honvédelmi Népbiztos parancsában hangsúlyozta, hogy a dandár harctevékenysége példaként szolgál a Vörös Hadsereg valamennyi egysége számára a fasiszta területablókkal vívott felszabadító háborúban.

Mély benyomást keltenek az olvasóban azok az oldalak, amelyek a szovjet csapatok ellentámadásba való átmenetének (Moszkva, 1941. decembere) körülményeit írják le. A harckocsizók szorosan együttműködve a gyalogsággal és a tüzérséggel, súlyos csapásokat mértek a visszavonuló ellenséges erőkre. A szerző azonban nemcsak a pozitív tényezőket látja meg a szovjet csapatok tevékeny-

ségében, hanem a hibákat is észreveszi: a támpontok arcból való rohamozását, az erőknél és eszközöknek a főcsapás irányában való elégtelen összpontosítását, a fegyvernemek közti együttműködés gyengeségét, a manőver bátortalan alkalmazását, a páncélos erők felaprózott felhasználását.

Az ismertetett mű bőségesen sorolja fel a szovjet harcosok soha nem látott hősiességének és helytállásának példáit az Orjol, Mcenszk, Kurszk, az ukrán síkság, Lengyelország és Németország területén vívott harcokból. Feljegyzi D. F. Lavriyenko hőstettét, aki harcokcsijával 52 ellenséges páncélost tett harcképtelenné, de sorolni lehetne a nevek és tettek százeit is.

Magával ragadja az olvasót az 1. harcokcsi-hadsereg harctevékenységének eleven ábrázolása a berlini hadműveletben. Súlyos harcok bontakoztak ki a főváros utcáin, harcokcsizóinkat a hitleristák a pincékből, a házak ablakaiból kilőtt páncélgránátokkal pusztították. A fasiszták éjjel-nappal egyfolytában, elkeseredetten küzdöttek, ellenállásukat csak a gyalogság, a tüzérség, a harcokcsizók és a repülőök együttes erőfelfejtése törhette meg.

Kétségtelen pozitívuma a könyvnek, hogy a szerző a harcosok jeles haditetteit leírva, keresi és feltárja a hősiesség, a bátorság és helytállás motívációját, forrásait. Ezt mindenekelőtt a haza, a párt és a nép iránti odaadásban és hűségben látja.

Melegen emlékezik meg Katukov a vezető politikai személyiségekkel, hadvezérekkel való találkozásairól, közös munkájukról, így Sztálin, Kalinyin, Scserbakov, Zsukov, Rokosszovszkij, Tupikov, Malisev, Fedorenko, Bogdanov és mások szerepelnek visszaemlékezéseiben.

Különös érdeklődésre tarthatnak számot a szerző tapasztalatokon alapuló gondolatai a csapatok vezetéséről, a harcokcsik helyéről és szerepéről harcban, hadműveletben. Ecseteli a népgazdaság színvonalának hatását a harceszközök gyártására, ezen belül is főként a harcokcsicsapatok ütőképességére, szervezeteire és harctevékenységi módjaira. Ismert tény, hogy a harcokcsigyártás volu-

menének gyors növekedése az ország keleti területein, lehetővé tette 1942 tavaszán a páncélos és gépesített csapatok állományában az olyan nagyerejű magasabbegységek és seregtestek szervezésének beindítását, mint a harcokcsi-hadtest és hadsereg, majd az év őszén — a gépesített hadtest.

Katukov egész sor elméleti tétellel és gyakorlati példával szolgál a nagy ütőerővel rendelkező gyorsan mozgó magasabbegységek alkalmazásáról támadásban és védelemben, a harcokcsiknak a főirányban történő összpontosításáról, lépésözésükről a védelemben, a harcokcsimagasabbegységek és seregtestek más fegyvernemekkel és a légiereővel való együttműködésének fontosságáról.

Nem kis helyet szentel visszaemlékezéseiben a pártpolitikai munka szerepének és módszereinek az egyes harctevékenységi fajtákban, a kommunisták és kom-szomolisták személyes példamutatásának, akik a parancsnokok megbízható segítőinek bizonyultak az egységek és alegységek elé tűzött feladatok megoldásában.

Az 1974-ben megjelent első kiadásban több pontatlan adat szerepelt, mint a Dubno irányába indított ellencsapás időpontja, a német páncélos hadosztály szervezése 1941-ben, a saját harcokcsi-hadtest állománya 1942-ben, az ellenség frankfurti csoportosításának létszáma, a berlini csoportosítás tüzérségének állománya. Ezeket az adatokat a második, javított kiadás már helyesen közli.

Megjegyzendő, emelné a visszaemlékezés értékét, ha abban néhány — a magasabbegységek harctevékenységét szemléltető — vázlat szerepelne, táblázatos formában ismertetné a magasabbegységeknek és egységeknek adományozott megtisztelő elnevezéseket.

Katukov marsall visszaemlékezései jelentős érdeklődésre tarthatnak számot. Az események szinte élő megelevenítése, a szépirodalmi nyelvezet a mű pozitívuma. A könyv lebilincselő olvasmányként szolgálhat a történelemkutatók és a háborús események iránt érdeklődők számára egyaránt.

Nádor Tibor